

Ask, Sörmark.

Åkerbruket: allra.

LUNDs UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Från Ask.

Lundekyrkug

Om linet (hören) dess odling och bedriving till gam.

I äldre tider innan bomullsspinnerier och vävverier hade den maskin utrustning, som nu finns, var linodlingen utöf en betydelse vid i vana dagar knappt kan göras av en föreställning.

I min barndom, början på 1860 talet, pojet det Amerikanska inbör kriget. I sydstaterna låg all odling ner, varfore bomullsgarnet då koste pris av 2:50 för skalpundet. Verdsbehovet var hänvisat till odlingen gamla världen, varfore tillgångens blev knapp och tillföljd därför priset hög.

Vid nu i niova korta drog medstyrka hem linodlingen bedrivas hän lindet av en växt som är omväntig för frost. Den fäck ej sas tidigare och helst på Karolinsa, dagen den 20 Maj, - val drivren jord med hög växter och fia från ogräs, gäcknöt fäck ej jämna. Karolannet (hölandet), ty gräss lämnade spår efter sig bland linet ando tillgrönrochen.

Vad midsommartiden skulle kvinnorna baka hölandet. Om an ej syntes till niojt ogräs skulle det ando gas över. Det trampas bland hylplastoms ansögs befördra dornas växtlighet. Jog munnes i gäng att min far sade till mor: Jag böker hören stora döll i allt, e till mor genmälde: Tola de te vi ju trots i din sot kryp den. Det blev västligens folket.

Ia jokapslantse von lysbunn uppvisades linet med rovarvid niojt tillsägs allt inget ogräs fäck med polja. Mitt hem handlinet i sna karvar värdera insatsallande sex handfullar från värken. Dessa karvar bundos med sna lin från landet vilken ej anteckas duglig att laga med bland det fullvuxna linet vid roskningen. Linet uppstöldes i travar tio par-ljuga stycken i varje. Här tyckte allt det var redigaste soli. Somliga lade handfullarna i en hög obundna och sattes daima på anda där den blivit passlig stor och kallades kurus. Här oredades linet uta

bläster da kungarne lät föllo.

Så fäkapslarna och stjälkarna varo bruno men fördes trövarne. Varefter linet repades på linrepan - en fyra almar ^{lang} planka försedd en en rad omkring 20 centimeter långa spetsiga jern, inalagna sasom stora huvudlösor spikar tvärs över plankan och så tät att linfäkapslarna, då linet drogs därigenom, repades från stjälkarna som togo ut karvane varje handfull för sig sasom de bildats vid roskningen. Efter repningen bands linhalsmen i buntar med ~~bek~~ band av nojhalm ~~—~~ och togo en trave till varje.

Ett stycke kornstubb sättes upp igen med handisvor, så att de löshalm noga upprättas och avlägsnades från follet. Här utbuds nu linstjälkarna i ett tunnt lag, för att ligga där tills dessa brolla varitigat en tid av omkring tre veckor. Här var noga med rotningen blev passlig. Här provade med att taga noga stjälkar och smygga dem mellan handisvor, föllo med stjälkarnas tråiga delar lätt ifrån tagorna var det tid att röra samman linen - taga upp den - vilket skulle ske vid ton vederlik så att linen ble uppsamlad torr och sammanbands i likadana buntar som förr.

Somliga utbuds linet för rotningen uppe ångsmark men bläster ville gano där goro den osdig, ty gräset höll ej så väl igen som sten.

Så flerstet i bygget hade linen rölat gjordes byens byggstuga i nio till linbrukningens. I äldre tider hade hela bygget gemensam byggstuga. Efter enskiftet var det en enskild, Wickman på N:o 2 i Ås som ägde denna som var byggd med gästenvall som en källare och med riktigt tak over samt skyld sättningar där arbetarna kunde vid regnviðer stå inomhus under brukningens. I prajovarande valv finns ännu levar på Sofielunds ägor ingrott i en backsluttning. De äldre byggstugorna var också ingrända i en backsluttning i p

3.

sande av längd form. I sidor och gavlar sättes kallmur av grästen. En ekspale delad i toppen sättes vid ingången ner i marken, där upps lades en eke ryggas bort till motsatta gavel vagnen så att den åren vitade döruppo, sedan lades eke belysningar från sidomuren upp till ryggasen tillgående i kanterna, varefter jord skyddades därup, så att volvet blev tät. Innan detta volv monades en liten volv eld, som kallades för gallen. På volvet ställdes i två rader två packar på vilket lades en flagga - en bylla bestående av två längd tråd samm festa med tvåslag mellan vilka var flitigt harslits, så att bin kunde ställas därpå ända upp till volvet. På dessa flaggar packades nu linet in och ställdes i två åsar emot det samma för att hålla det på plats. Nu grävdes eldmingen i gallen och fortölls däremed i omkring tio timmar då linet var torrt och passigt att braka - brydas.

Allt arbetet fullbörs med linet är näfört av kvinnorna. Ett gammal vand gumma - torkekengau - skulle eldmingen vid torkningen och varken lättades denna natttid. Gardens ungdom gingo till bastuor (brytestugor) på kvällen, för att göra torkekengau sällskap. Gramgårdens ungdommar kommo också dit, så att ungdomen hade lite samband under brydetiden. Härifrån skickade emor, orör och bröd med till matlånen. Var där en duglig storst dräng bjöd han på de värre drängarna emod men inte fler. Vid lyktans sken fördrevs tiden med att äta fisch, gissa mötter och leka partilekar, varav varo många slag. Skildri av dessa kropps ett särskilt kapitel.

Efter torkningen var det karlarnas arbete att braka linen på reds som här kallades bröder - braker. Dessa bestodde av ett lock med handtag och urhålkat mittuti så att sidorna bildade två kaka som då ~~lätt~~ locket lyftades upp och med kraffts trycktes ned i två häkar som var fasta mellan brakans ben, två plankstycken vilka sammanköllas av dessa två häkar och två starka

elår på vilka lades tyngd med grova stenar så att bråkan stod fast, dock var med sin ensa ända medelst en stark trögel fastgjort vid denna bensfällning, krossades hinstjolkarna så att det bräga av stjölken skilde från tagorna. Det var ett styvt hul och fördjades vana om manhet för att göra det väl.

Så mycket tagor som en man kunde hålla i handen och bråk fördjupt sedan stjolkarna fört blivit krossade kallades en hand. Man borde ej hava fler än tjugo sodana händer till varje man alminnstone ej över tjugufem. Torekveringen och åtta dollarn pris stället tago linet ut från ^{ja morgonen} torvhuvudet till karlarna.

Därre hade vid festsidén samlats på stället och åt förtöjt och regel bestod av steket potatis med flask och inattids dricka. Det fanns ej mer än sup bjöds åt varje. Nu ställdes ganzem till bryt stugan och brödoma ställdes i ordning, så att det var fördjupt till doger.

De fem härrer varo färdiga gjordes en liten paus och ducha bjöds. Nai tio härrer varo avvarhades bjöds förla mellan mälet, bestående av solbrod smör och ost en sup pr man samt dricka. Nu förla störst drängen som fått nogot bered av tornkveringen om hundrak mycket som var kvar och sålades pausen längd därftur. Det där ej mer än tjugo härrer till varje, åts andras mellanmålet då fentorn stjölken varo färdiga och bestod av solbrod, smör och rullekt samt en sup. Var det gott kvar på flaskan bjöds två till dem so sätta onskades. De färdiga härrerna emöllagos av fruktinsen och prades i medbranda saker. Det gällde att da "ja" vittsordet så ska det va, ej att det kom att hela: de va en vass tag du kommer an. Vid hemkomsten bjöds middag bestående av kokat flaskofärs med stuvning av morötter eller kålrotter och hemma senap. Supen sattnades ej fördag morgonen. Färdigill skulle det ju vara.

Nu återstod skäktningen. Den utfördes av kvinnorna och var ett drygt tioårsamt föremål. Hatten fik i regel delas och holls över skäktestolon och bearbetades längs åt med skäketebrätter så att damm och skäv det röd omkring. Det gällde oftast att få tagorna vackra till lockar, så kallades tagorna sedan de blivit skäktas och delade upp till fjärde häcklingen, vilket skedde om dai ej var gammalt förlag. När dai detta förstället buntades den nya lumen och lades upp på toflet. Man kan gomma lin till den bli särskildes del. Sufollet vid skäktningen kallades skäktafall och användes till garn, varav den grövsta varer tillvarthedes.

Efter skäktningen delades linhämnen till lockar i passlig storlek. Locken toggs på mittens med ena handen och vred tagorna till att ha på ena andan därav. Sedan hela taget var lockat i lockar, gavs hækklades dessa på särskilda grovhækklar så att tagorna blev förmare fördelade och blåvrenna skildes från tagorna. Dessa ble högsamlades i nollar som kallades för tollar. Lockarna sammenvirades i vackra ringar som kallades knutar, tjugo lockar i varje

Det enda tuffaste här i sak som jag hörde uttrycket var gäller att "ta haren" var vid slutet av linrockningen, då nagon av de äldre kvinnorna sade till de unga: "Passa nu pau, De går att ta haren!" Innanborden i uttrycket fik jag aldrig nagon förklaring på.

Potatis odlingen bedrevs på liknande sätt som de äldre bedrev på de mindre jordbruken dai ej potatis upptagnas användes.

Bonor odlades endast i biödgjordarna.

Akk pr Lonnaq den 27 Oktober 1932

AGNESS OHLSSON
Gjutjofem ang lastmaren

Om åkerjordens bearbetning kost och var, däremd an-
vända olika redskap samt avlönings och arbetsförhållanden under
mediet av 1800 talet.

När jag har mera intet mina hagkomster om slätten
och skörd från denna tidsperiod, vill jag även ~~och~~ antukna
mina hagkomster av vad som vidkommor ovanstående.

For djupdröning av jorden var ~~ärst~~ det vanligaste och
skopet här i Ask. Omötsöts till nutidens är var det alltid förlat
med karor på vilken ären vilade och vid vilken anspänd
fastgjordes. Den kamperbländade myljorden här i Ask kunde
ärst var val hoparbetat och av hållbart trå. Ärst bestod av
en styrtacka, här kallad hanvegen, upparketad av en i passande
svart sjalurver ek- eller björkstam, som var på lämplig höjd
fran artröret försedd med en glygga i vilken arasens spetsiga
ända insticks och fastklades med lösa trikilar av bok. Styrtackan
var i passande vinkel fastgjord vid artröret, som gjordes av
bokträ och skoddes på framrepeten med arrjärn - den stälade
arrbillen vinkel med karor eln och dragtäckan emellan karor
och arasen var det enda smidesarbete som ifrågahom på ett
gamla tider är. Arasen gjordes av en sjöle ur en björkstam
tagom svängd för att med sin tunna del ^{av bok} i styrtackans
glygga. Arasen var medelst sulan, en brotbit fast gjord i artrö-
ret ~~och~~ och som löst i en glygga passades in. Arasen och där
gjordes fast med en trikilt förenat med huvudet. Arasen var med
den ovannämnda förenat med karan, varvid dragtäckan förlorar
eller bammeldraget förlorar anspändet. Med ärst hördes ej runt
säsong med plogen utan faran tog fram och åter. Den med ärst
uppdriorna jorden kom ej att ligga så latt som plogen tilltar.

utan blev svar bruket nu vid varorbetet. Alla varo manor om att få åkerjorden skredd= upparbetad med sin egen plog. Vårarbetet bojades med att skrinningen (den höstdrivna) harades. Därtil användes kvadratformiga havar dels med järnpinnar och dels med trijpinnar. Dessa senare tillverkades av bokträ. Godt om vintern, tio tum långt, ett och ett halvt tum i gnomskrinningen vid huvudet och hade ~~en~~^{en} form som tjedepjalar. Såhärmed fyra havar varo försedda med så stora borrhål att pinnarna skulle lösa där och kunde vridas omkring.

Med nöjen av dessa havar harades skrinningen tills den blev jämn. Därefter tvärkordes daw med arvet till samma djup som höstdrinningen varit. Efter den första värmingen, som dena drivning kallades och skulle varit förtas så snart jorden var lagom torr, i moträkt fast blev det endast klas och kakor, så att det krövdes ett oerhört arbete med tidens änkle redskap för att få en fin mullbadd för sädden, harades och tumlades, många omgångar på lejorden för att få dess kakor knarrade. Välten bestod av en ekstreck som välvde i en tråramur. Kronan hade ägt all eke skogen på hemmanens egna härd. Åsh, så att här fisk i bugga storkar av ek, som varo dugliga därtil, utan finns dessa kopas ifrån Trollholm eller Knutstorps gods. Kunde också kopas i Åkernöll eller Lilla Ågotland som hörde till Barsebäcks gods, hade fräschum manas malus och foljaktligen ägde eket. Skalde röll till eket kunde man kopas av jordogener, sedan järnpartyg bojade byggas och hade alla slags åboarne begagnat den välten, men var annu så mylfakommun och använd, att inga större storkard finns. Ginga i klason, och kakor sänder för dessa vältningar fick handkroften tillspänt och man gick man ur huse, som det hette,

forrada med kölor en klubba försedd med traskoft-varmede katorna sändes tagas till sma klas och sedan fick hov och väst gå över fället igen. Från den tiden harstämmar antagligen ordstaceri: När de släck klas på Karaby backar var allt de hörte Willskóole o Gröttinge var blägr de ett bra kornaur.

När nu fället föll den onskade julkolen, sades varsaden för hand utav husbonden som vanligen hade ett gott handtag därtil. Omkring en timma i turlandet. Nagon suprufat eller annan konstgödning fanns ej, varför sköden på den efter enskiftet ostlade jorden, i äget blev under medelmannen. Endast den svetzjade myodly och de urgamla akrona gav god sköd.

När soden var skedd, yngleades soden ner. Det ville sigo: att den nersyddes med året som ställdes till passlig ringa dyggjung och hund fram och tillbaka liksom vid hästdrömning och västvanning. En rask häst kunde med ett par goda hästar ejka ner sot på två turland på en dag. Dagen var också lång: från klockan sex på morgonen till ~~mellom~~ ^{mellanålets} klockan åtta på kvällen in söndag med en halv timmas paus (bede) - halv nio till nio middags bede: halv tolv till halv två; meoptons bede från klockan fyra till halv fem. Vid denna rasten fingo dragnare kraftigt foder som vid mellanmål och meopton bestod för hästarna av blötlad harkelse med rikligt på blandad gropning. Om middagen foder först med ett foder gött fint två dars efter blötfoder med gropning. Oxarna fingo ej vid mellanmålen något foder da skulle de idastala. En gammal vand studagöpare = oxkusk = förtrod dock att driva oxarna så försiktig, att de under arbetets gång idastlade och da tog han ett gött hufoder med till oxarna till mellanmål åt dem. För en dyglig studagöpare gällde det: att följa med och andas ha studans blanka o da varmen va felajd

När nu fojet var helt omyckat hörades det och vällades. Var det nu ett fört varvader så hade den mest vätkan drivit ur jorden och lantmannen kastade spanande blikar efter det efter långtide varvagnet som skulle påskynda sodens grönning och uppsprängning. Laven borde vara sodd den 10 Maj. Kornet som var sexadigt skulle sas då slänbushen (*Parmus spinosa*) blommade men då ekbladen varo stora som mesoron.

När vägen var tillgång - slut, bestods folket en vidlodag, de skulle sova var dörr. Dragane slappes på betet och trädbutet och odlingsarbetet där sodant förekom på bördedis därför. Stängslar och grindar hade öppnats för varuhuset och försätsfullgoet skick.

Enskifte, pagint här i Åsks by under åren 1828-1830, på grävat uta hemmansagan Ola Pettersson som ägde halva N:o 1 och h. samt hela N:o 16 och 17. Det sags med oblid ogor utan de flesta hemmansagane och synnerligen utan huemmannen. Dessa senare hade fått bygga sig ett hus på noga hummons utmark och därmed kunnat uppståt sig i tiden lycka åkerby, mot det han da hummansagan behövde arbetshjälp, tillfölde hon honom. Vanliga hade huemmannen i h. och noga gång ett ungdjur, vilka under sommartiden gingo på de i området belägna betesmarkerna. Vinterfoden anskaffades av lykans stads och genom att hörta gris till hö, från hummans mosselötter samt andra värtigingliga ängor. Alla dessa härligheter föro mne slut med enskifte. Dock marktis y att nagra särskilda olojen bärer och omväxter uppställt efterat. Husmännan kommo åretens med de nya agane och siflyttningars arbetet kravde mycken arbetskraft. Det var en härd för de humman som blev siflyttning.

✓.

S:Klare
Owgo hō
ask om
ynt. in 1932

LUNDs UNIVERSITETs
FOLKMINNESARVI

Egypt. o. b.c.
Hans Olofson
Sömnasjö
7 år

3534

10

De jardar som made sām̄te obyggrader efter lantmätarnas ur
godemännen dom vid inkiflet, dömdes att utflytta. Den som
i pinga odlad akre pinga under visca av ersättning av de
kvarboende, som proportionen vis pinga den mest åkerjordar.
Ola Pettersson utflyttade med sāmtliga sina fastigheter och fick
desamma utlägda i dels ångor uti ett sammanhängande skifte
De utflyttande skulle uppföra sig nya jardar, grova bruna
odja vgor och inhägna fastigheterne och so förl com möjligt på
dejor odlingsarbeten. Rågångs slängsel utfördes efter mantal. De
riella don vilj gog visa, att N:n 9 grannen till Sömnasjö N:n 4 om $\frac{1}{2}$
mantal, hade $\frac{1}{8}$ mantal lika med $\frac{1}{2}$ och fick till följd av logen
slängs förl gänga ca lång del av den gemensamma ^{ej ingen} som Sömnasjö
N:n 4.

Cotingsarbetet verkställdes på sätt att brustor och tröd undan
på den för odlings avsedda marken var säs ^{redskap} torva ^{och tuntur} som möjlig
uppfördes med ett spödiknande ~~redskap~~ ^{plåthake} som var fastad i vinkel
vid ett skaft. Dessa torvor och allt risavfall brändes så fört
torningar tillat det, varefter asken utspreds över den uppförda
marken, som därfter uppdrogs so gött sig goro tot med den
vildriga svenska plogen. Tidigt på hösten i slutet av augusti
eller början av September saddes råg på sedan myodling som i
regel gav en god skörd. På 1840-talet kommo de första Engelska
plögarna till att snart efterfölja av klorstraven. Nu gick odlings-
arbetet lättare och tog märkare fart. Jardar och längder om
en minnitid var uppförda. Godesel tillgängen. Knapp

Herristen Perselius' tanka som av honom framförts
att man kunde formala till möjl och användas som godmings-
medel hade förfat att försökas i sättet med god framgang
kone sminningen till. Den förfat här på orten som försökt
därmed var Sundström P. F. Du Rietz fra Öreup under Trolleholms

Du Rietz* var en kunnig, vaken man med öppen blick för jordbruksl. Han uppmärkade på sällan befintliga växter till erforderligt drygt för vattenavledning fram fältet. Gropan uppmärkades på akronne. Tegelor fanns i mera arbetslösen var billig. De botten av groparna lades in iis och brist på sadant annat is. Det var första släget till grund diknings tanken.

I Åkars torvmoscar fanns utmärkt snickgrytta. Det var ett utmärkt jordförbättringsmedel för en så kunnig och framstående man som Du Rietz. En del av N:o 5 åkars by blev till salu. Detta inköptes av Hössom och i dess mörslott befintlig snickmästare upptogs och påfördes myodad mark, som nu visade sig geva sitt skörd av både säd och klover där föret endast velat växa sparris och röda syror.

Allt böjöde med talades med latter om Du Rietz torpor men snart nog var det en och annan som böjade taga efter honom i samband med frågan om gropning som ena sättet och anskaffandet av nya redskap. Du Rietz var bortbytaren för det nya jordbruksl. han på orten.

I fråga om användning av benmjöl som gödningsmedel inköptes Du Rietz sadant. Fuktade detta samma med gödselvatten, låt det gipa och soddet det till soden, som visade en härlig växt och efter denna övergödslings. En kvarnmejare Pettersson, som ägde en vattenkvarn i Höstängs och var händig ifran Åk, låt därvid uppföra ett stampverk där man kunde stampa och formala till benmjöl. Det var på 1850-talet och man hade veteckaper böjat visa jordbruksl. vägen och arbeta till detta samma

*. Miniatyrm. P. J. Du Rietz
Påby - Trollhättan

förförvar. Resultatet visar mitidens intensiva jordbruket, särskilt ifrån om förlade växtslag som djur.

Arbets- & till gången var god nästan överflödig. De unga pojkar sökte sig till städerna och många utövade dessa här där ekoplatserna saknade män och förmögenhet. Utvandringen till det stora landet i väster var ej kommen i gang. Inga järnvägspartier framdrivna med angs och propteller hade annu korsat atlanten.

De första utvandrarna här ifrån Ask var Måns Tuveson i Lila Skjölörod barn Per Hansson och dottern Troen gift med vagtakaren Ernst Andersson. Familjen var bördig från Färs härad och ansågs särskilt invandrare knappast haft till Ask sambandet vid förförva utvandringen som företogs i början på 1860-talet ej särskilt nogon synnerlig uppmärksamhet.

Een fullgod dräng del ville også en som brade evertorl böjge och kunde på ett stort ställe parakna en arlön av 125- till 150 riksdaler utan noga naturapersonal. Väder mindre ställen, 1/4 mantalen var dess kontanta lönen mindre växlande mellan 75 till 125 riksdaler beroende på den olika natuna personels lönen. Den var i regel fyra par traskor, två skolpund sull till strumpor och vantar, två linnevarvs skjölör, treksöftig vär till ett par höstbyxor samt verktyg till en sondags kostym. Var drängen äldre och slöjdskunnig så att han kunde biträda med arbetet i hushållsverket, kunde han fram om allt han ville ha tyg till sin kostym av klädesberedt - överstukel - vadmal blätt eller svart till paragen.

För de yngre drängarna, mellan femton till och med tjugoårs åldern växlande lönen mellan femtio till åttiopfm sekundaler för att beröende på natuna personlarne och handigheten hos pojke drängen = balles

En fullgod pigga som kunde väva och spinna och ifall av hina
för husmodern, kunde sätta fram mad på borit, kunde parakn
att på tvåsundra daler års lönn = 33,33 kronor. Därtill nodiga
traskor ett par kängor av falsat kalvskinn då skomakaren kom
till gården och sydde 2 skalpund ull, två hinkar av blångans vax
kanske det ena med lärvt opplöd = den översta delen ovan hjoj
liningen i midjan - två forklade och två huvudklade samt tyg
av verken till en klädnings. Töserna de unge pigor na kunde ej
sakna mer än mellan tis till tigge riksdaler konstant de sk
lala alla syskor som förekommo. Vore i regel ifrån färliga hem
ej att däras utrustning med linne och klöder var ytterst kn
handig varje en god mora var man om tillräckligt molar pased
tilldelning till töserna. Inga kollektiv avtal, fastställda utan
vederborande landsorganisation fanns, husbondsfolket gjorde sin
besta för att tjänarne skulle vela ble i gjäm och tjänarne so
vans sådana att de fick blay i gjäm. Husbornde valdet var
strängt men sasom regel kan sägas att ett gott förhållande
varde emellan husborner och tjänarne. Vanligen blwo störst dr
och störst ~~pigan~~ så länge fälsammans på stället att de komms
överens om att bilda hörnslag och husbondefolket gjorde dem brot
3) Den tjänare som hade svärt var vaktspigan. Alla sakna
honom sasom sin underordnade. Ansigtet därför att vaktspig
pa sin plats skulle uträta alla däras böta arrenden och
uppdrog. Det behövdes i regel en god husmoder som försvarade pi
och del gjorde hon alltid om pojken var hemme lydig och snäll.
4) Husmannens snabukernes klass som ej hade egna drogare
var stor. Det var dessa som med sitt aekordsarbete bättred

vid rödjningen, odlingen, gropningens och stengårdens liggning.
Vid rothuggning av de stora trädern belägrades efter trädets stor
från tolvstilling till en riksdaler någon gång, omr kmedan
sag ut att bli särskildt svår, ända mera. För spadvändning
upprättning av jorden till et spadmålsdjup — samt uppbyggnad
och upptolkning av däri befintlig sten två riksdaler för utan
en ansl av ett hundra kvadratfamn. För sma diken till
att igen läggas med sten eller ereris och sex kvarters djup,
nitio centimeter tio, tolf eller femton öre för famnen 1/8 mil
För uppläggning av en stengård gjad tjugufem öre famnen 1/8 mil
var stenen var framförslad och lag vid boda sidor av gärdet in
För vedhuggning i skogen belägrades två riksdaler eller två riksdaler
femtio öre för uppläggning av en kubikfamm belyvd ved.

För häst dogsvärke belägrades 33 à 50 öre till en kart. 25
£ 33 öre till en kväma.

Det torra året 1868 var särskilt et svart av Ingen nederbörd
hade fallit från våren ända till september. Den lilla vätan
som blev, var inköstad till byjan av Augusti. Regnet gav dock
en god skörd, poltiken likaså Ingen ville sätta något arbet
arbete i gang så att det blev en bra vinter för alla sjöboende smabruks
Ola Hansson var kommunalordförande. Gavare Olson som bodde mitt
i icks by hade fört kunskap om att det var miningen att de börs
arbetarna och smabrukarna skulle en beständig torsdag samla sig på
torget i icks och sedan gå fram gjad till gjad och med vold tagga
sina förrådenheter av säd och malvor, och undvällande Ola Hansson a
Ola Hansson var en orörd man och personligen bekant med all
i socknen, gick fram och hoppade de församlade. Han föreläste d

det oönskliga och lagstridiga i vad de sitt emellan avtaloat samt förode dem att genast sammankolla kommunal s-
ma vilket också skedde. Därvid beslöts att arbetarne skulle få
severadigt korn att köpa på ställetna till ett pris av tolv riksdaler
för tunnan och potatis till en riksdaler för en skoppl, avensom
att odlings arbeta samt gropning skulle sättas igang och betala
efter de gamla avlösningarne. Efter 1868 års klena skord kom 18.
års rika skord. Tekniken och vetenskapen hörjede att rösha la
männen sin hjälpsande hand. Den gamla tiden var förenn
En ny tid brot fram med forbördade campfärdsel medel och
avslötningsförfallanden på alla områden. Den som var med
på 1860 talet tror ej omödigt folk som säger att det aldrig varit
så härliga tider för lantbruket som nu.

Alfred Ohlsson

Ask pr Lommary den 7/11/1932

manuskript

Lärdom utaf Djuren
af
Ake Petersson
Orröd
1868.

Mjölk i en ströme du firmer med förvaring
Af hus vid hus af väning över väning
En stad bakom en dam af timmer bygd
En mängd af hushåll befova i dess skugga
Hvarst åkta par sitt eget rum der äger
Med bad för fötterna vid ett mossigt läger
Så närl till sjös som lands vilt Björnen bo
Hvad konstrik bygnad knappast vill man tro
Att den är uppförd af det lilla djuret
Fallit af dess tänder af dess armar buriell
År att det virke som beredde den
Att han det slöpat på sin åkta vän
Som på en stöde är en medrig ~~laga~~
Ty begge samfört hvar sin bondas droga.
Se der eli folk som styr sig ejself och märke
Hvar val det gär det jämte fördelta - verk
O ja i en öken, der eli fritt sambälle
Från grunden nybyggt har sitt rätta ställe

✓

Men nu är af öknen bli en folkisk bygd
Hvi flyr du den du stila samhällets bygd
Och dem som hata allt förtjock af mengden
Ej mindre än af en hund kan i längden
Se ge för vad som vore bättre än
Att i en öken fly med dig igen.

Hvad skaror togo har i samma sträcka
Och förr ej stila än de hovet räckar
En del från molnen föl i luftig flyget
Från fjällets spetsar of en stormil rykt
Hvad helst dem moter ej de undanvika
Blot kapp och fot de bilas och de skrika
Vad hemmens härlig folket glader sig
Att ej från fjället hatar varre krig
Ja prisar Gud allt som från hvar sin sida
Af samma klippa föllnande att strida
Så aksa fallkar i all endrogt bo
Så Svensk och Norsk hvaran som bröder tro.

Inom sig står Holpon trygg han vara
Då hon sig vapnar blott att sig försvara
Liket igelkotten i detta munda värn

Han har af piggar huvass såsom jern
Förgäves Ragnen krypa kring hans pansar
Han förs ej rora vid de sträckta lansar
Så firmer och portaler till sin blygd

E en värdig man förskanad af sin dygd.

Men af detta skeen han ger - matten
Si Uttern rojd som klypper sundets vatten

✓

Med blod i spären tröffad af ett skott
Hur mangan lyser till sin ofärd blott
Hvem har förstört hvad myss har stod i blomma
Hullvoden hvad han soi uppööt den fromma
Ej fromhet vankto i det blott som sky
I en glidj ~~med~~ Guds dag hvor morgon gryn
Mai i sin mull den blinde med sig gräva
Men varför upp sitt hemska hufvud häfva
I blomstersangen och föroda den
Det skona fäls ej af en mörkerets van
Mer än det sanna. Begge äro strölar
Af samma yus Jo samma sol som malar
Regnbogen, morgonrodnad, aftonekyn
All jordens krets uppdrogar föi var syn.
Om vintern vit om sommarn gao i flaren
Byt icke fara som han. Fast mer förfaren
Du andras äsig dock i tankesöle
Dig alltid lik sta fast vid samt och natt
Tän ofrukt snärk hur list med dunket later
Forsna sig da barn fram och åter
Ring fältet far att dölja sina spår
Och med ill sprang sig gommw i ill snar
Han plai orkeo med uppa ögon sofoa
Det finns bland oss som har en dylik gaffa
Ej blott i kyrkan men vid enkets bord
Ja vid detta lasta som dett hörda ord
Men ståckars jöns häad krokar han mo gao
Och hur han spannar ogo spetsar ora
Hvad hjälper honom all hans snabbhet dock

Blés som han är emot en hundflock.
Den snälla Ekon som i grona tappar
Från grén till grén an klipper och an hoppar
Vi om du fången bli och sätts i bur
Så i ett Trampelpel ströta örra djur
Så meningoanden ju mer friit han spelar
Dess mindre om sitt mal i längden färjor
Men da han snykar under tanketväng
Så står han där han står med allt sitt sprang.
Det sägs mer knapt av det i tanken varit
Att mänskostaget har af djuren här
Af bi och myror sig i samfund bygga
Af spindeleu spinna och af böfven bygga
Ja seglingskonstn vore blott ett häm
Af Ekorn i nöd som poi en span
Med svansen upp i vodrett över sundet
Detta sanna är att ej af driften bundet
Som beda djurens mänskans formugt
Har ikke endast dem med eld och luft
Och vatten tänkt de idrotter hon ofvar
Hon här af Skaparen ejell ju mer hon profvar
Hvad den allrae i sitt råd har lagt
Detta större bli dock humes konst och magt
Så i hon hene ofver kroftor vorden
Som förr ej nämnda ej anads uppå jorden
Men nu da vetenskapen dagligen
Uppbryster nya tas i skapelsen..
Ur dem stått upp allt gensteänder vana
För mänskarn till verk så underbara

✓

Som de af angan drifna och hvad mer
Ett folkskap likt och dock naturligt är.
Eller fastymmeniskan of djuren borde
Och fast hon fram dem skild en hemning har
Af sin forspilda höghet ännu givit
Ses dock en del af dem i sina seder
Af spegla oss just icke till var heder
Eller andra vissa afven till var blygd
En egenskap som brister oss en dygd
Sai aktom da hvad härom af naturen
Ej fabler endast ger igennom djuren.
Kom röpar myran i sin stark kom till
Och här af mig ordentlighet och glit
Eller hellre som en mygg i en myra
Du lefver yngling i din sammesgra
Ett tydels val varo ett behagligt lif
Som myggatt för ett nojsamt tidsfordrif
I sang och dans men möt i sommarvärme
En väderfläkt förskingar hela värmen
Och mangan när som best han myta skall
Knäpt av ett finger ligga karall och fall
De trefna myror deremot ej stöda
~~Låt~~ hvad dem möter vända med sin börd
Sin väg rätt fram och fa i blygd nu
An ofer vintern i sin fastad bo.
Hvad bli till slut du comlare som löper
Från halffjört arbete och vettlöst hoper
För biöd al dina barn de bleka sma
Ett gift som gör all du ej mer kan sta

J.

du varor hem men föllen i ett döde
På vägen bredvid dig din vackra liken
Tornsyfveln välltar sig dock se han är
På vingen åter då du ligger där
Tid gissa dagen eller viks förtäende
Eg hiperi mer i dig af giflet brända
Förtäda blod du var och äfven du
Guds otvärsta barn hvod är du mer.
Lar dig en geting från en kurnla skilja
Och blixt ej van af alla som det villja
Sky dem som visa mannamod med knif
Beredda för ett ord att dra sin knif
Att varas sällskapslik må vackerl vara
Men se på marken der en samlad skara
Af demna grå smafogel som blir gråvar
Vid mernishors boning av i vinterns dar
Kring korn som fallit ur ett lasthod gammal
Hvad toflan som din drar allt mer tillsammans
Men mer ett hinsps lockar till sig en
Han fastnar skriket och en annan ren
År vid hans sida innan kort de alla
En efter annan flyga dit och falla
I samma ofaid jagasen på en gang
I sök dem poser alla på en gang
Wäl är det sjont om för en van i noden
Du vägar allt och hotsar själva döden
Men undvik broderkap i last och blygd
Blott genom vänskap fyll sa mangen dygd
De som i bojan blott till lust sig sätta
Förma sig till slut och brott tillställa

De ga till rai och mord med samfält röd
Som vargar följs åt till sina död
Men sårad varg upptäts af de andra
Så ofta skälmar evikas av hvarandra
Derfor och mange likna rof och bo
Som blott sig själva och en illst tro.
Sin bosinjen gröljin i jorden ägn
Och går att hämta mossa på sitt loge
Der kan han ligga sig i vinters
Men rofvens konst tillernar sig hans bo
Hood styrt han gör att kunna dan fördripha
Mai joqum som det ret gör dig beskrifva
Eller mangen arlig man på samma sätt
Berofvas gord och grund emot lag och rätt.
Si spindelens rina nät som flugor fanger
Själka anaror är näteganger
Lik heldre en förlust än att du ger
Dagarangaren två ja fyra ganger mer.
Hos hörpen och hans slägt rai tjup okrysset
Men gatliket är hos dem det egena synnet
Att aldrig guld och silvers och dett hem
I nästet bara utan qagn för dem
Hem har i höst om Skatan i hvars gomma
Det stulna kans nio man var nio att dom
Den arna flickan som oskyldig var
En sådan lysrasad som och naken har
Så val som krakan hur skall dett förtän
Om ej en varning att vi må bevaras
För galenskapen hos en qiribuk
Som of sin hår skall gör intet bruk

Se till att du din heder ejell ej fläckar
Men vry dig ej om smädetyska gäckar
Spypflugor hela de och ditt med skäl.
Men du så jordig och så led likväl
Pajflugna broms som eo en Ox plågar
Och kon men hästen sjelf anfåla vagar
En plåg utaf hans svans är allt ditt svar
Som af hans stöthet du allt vänta har
Flyg in i vagnen der en herre sitter
Att se sig kring i landet der han far
Bit honom vackert märk hvad hult han har
I utsökt val af viner och af rötter
Ohan all sin omsorg och sin ars rötter
Nu vid en gärd han bjuder hall
Han vill bese en stor och praktfjälg galt
Högt sin beundran härmaren fisktarar
Och den berömda med en gyromning svarar
Hans mening är ty vid en ho han står
Och slukar drank Gutai kamrat Gutai.
Hon på hans hästar af det fulla blodet
Ar svansen stympad ve ditt gyprima modet
Likväl behåller än ditt vackra djur
Sin adla art sin stäthiga figure
Stolt under sadeln och för lass isärlig
I lustfjärd munta och till krigsdans fjärdig
Så fastän illa lont ja högd med blygd
Sig sjelf dock trogen ai den samma dygd.
Allt gagnar hos de djur som under värden
Af memiskan stå och hvilande i gorden
I disto hvad de myjt ha sitt fört

✓ Obegripligt för mig
auskriptus ann.

Akt med ut ord po Guds försyn det stället
Men utom myllan do du plöjer Tegen
Stärke Oxens dygd och gör den till din gun
Han lär oss hund vi ej förläta ma
Att dit vi mösté utan klagan je.

Se jarens samdiskel som i dalen vandra
I skuggan hvila slutna till hvarandra
Och mark hur geten sig på klippan nu
Att vara nöjd med ditet rikedom ar.

I idåna och Kamel dig skriften ~~lä~~ visar
Hvad aktas ma fast man dett ej beprisar
Det talamod som alltid färdejt är
Til stilla tjurst och tyxt sin förra var.
Du ästa öjnt som lyss till gälla quedet
Av jägarhornet råds dett förbjudet

Det gäller och ditt lif so stolt du gar

Din trädgårdskrona högjur som du är
Ja de som lyckan valt att framst uppdroja
Bast de i hennes lustpark sig förmöja
Bli plötsligt föremål för tidsförflyt

Just hennes ymnest bringar dem po fall.

Spis klädnad härsel att hvad han behöv
Här lappan af sin Ren du som deröver
Förundrar dig fins mer beundringsvärd
Hvad of dett djur han sjelf har tämt han sjelf har
Att da i skydd för nordens skarpailar

Han nu en dal der han om qualen hvila
Och der hans hjord han bär kring hans tår
Han i sitt okensif sig finner soll.

Dusasom over art pojorden hunden
Aföhrir meniskon af karlek bunden
Den lappiske är ej stor ej stark likväl
Står hela skean under hans befäl
Han ordnar fåg och lögn han dem läter
Kring fället sprida sig tio utbrött åter
Han samlar dem och malkas fienden
Han ej blott anger men angriper den.
Af hundens trohet hvilka prof hoad under
Af sjelfupphoffning utan all derunder
Si nagon af sigt nagon annan grund
Att allt sin hund olskar så sin hund
Om dagen polisaven och vakt om natten
Han går till hans försvar i eld och vatten
Och han med sitt huf ej rädda hans
Så sörjer han och ofta hämnas han
Po graven dit det kara stoft blyf bunt
Allena gvar annu det trogna djuset
Och mängen barnmästare hvars dom var drojd
Blyf af den dodes hund om sider rojd.
Men ofven viddjurs dolda anslag röja
Att sig till storsint adelhet upphöja
Odödligt namn har Djynet i Rom
Som da Androcles fick sin grymma dom
Att bli ders röf förl ned och honom smekte
Med backram ~~hand~~ ^{tunga} en den hand det stekte
Som pardom ryckte föret ur dess klo
Hvarpa han fanns in prisad i dess bo
Att folket samlat att ett blodspel skada

Blef nöjd och bad om priset för den boda
De pinga den och från den stund
Han med sitt djur gick som med en hund.
Om Elefanten som är rökturist enne
Ej mindre oddar än förtand och minne
Berättas många minnesvärda diaq
En gaf sin Herr oportänhet ett slag
Sen han med angsthan sett av på den slagsne
Av kring hans lik på dem af sorg betagna
Han knappt för hans son ett barn blott av
Tog det på ryggen och vart spak igen.
Se här ett annat vackert prys av samma
Förståndiga och astla djur, en annan
Som lagt den spada hon i famnen var
I skuggan af ett Palmträd borta var
Då en hyen sig smög och var så mera
Att gripa barnet som hon tankte vara
Till sina ungar men da grep i hast
En anabel hemmehals och med ett brast
Mot spelen af en klipps hemme stängde
Det snart förblödd och döende hon hängde
Ej nöjd dermed holl Elefanten valt
Om barnets värda till ^{vässad} annan kom igen
Då hon på anabeln ^{vässad} fann den lilla
Som tystnad från sin gråt nu tog helt stilla.
Allt var sin tid sitt ställe dit detta var
Din utflukts fjäril är förtidig vorden
Detta blaser kallt annu från höga norden
Förbids blomningstiden spile ej bort

O yngling hvad so skönt är men so kort
Du arma litja som i knoppen redan
Bär gjord en mask som blir ditt öde sedan.
I skolstid snackar blygsamt elever sig
För en förfärlig verld hon varnar dig
Döck om du hastigt sedesamma flicka
Omkring dig på Guds verk med glädje blickar
Hon har det ut på grossa ögonen gär
Tag dig till vara allt i dinas spår
Ej armen slinger sig den lomskar trala
Hvars tunga deras liksom vill förtala
Lisbetha framst bland bygdens skono
Fatt ej hon viste ejelf deraf
En vacker afton sez begap
Att helga sommaren i det grona
Hon får hon se ett steglits par
Som i en lind sitt osäte har
En läckerbit i nabbens fängen
Hon har till henne par en kypss
Och sjunga sen distabella kypss
Som hon i bot förmöjd åt sangen
Det kom med blida ögonkast
En junker smygande med hast
Af ören lägga tard han ~~gäller~~
För hennes oskuld fäfängt lagt
Ner och sin talkonst han försöller
Hon ger ej på dess blommor akt
Blott på en katt som honom följer
Och i en buske sig fördöjer

Hon med ett vaksamt öga ser
Hon ser hur han åt näset blänger
Och kryper fram och upp sig blänger
Hon ropar ropar hon och honom mer
Från trädet kör med snabba händer
Sen till den andre hon sig vändes
Och ropar hon sig igen och går
Hon snoppar på sitt ställe står.
Sen blir han färgen af en guldemiid hewa
Och far af hemme en spartakantexa
Ren förla nätten då en ömtlig lät
Från vinden hörs av slagsmål och af grå
Den sitt hovskap mo de lika vara
Och så den att om de sna hon far
Hon ej bar minsta värde som kotten gör
Lördagsvarliket i byn så julkern gästar
I stan och far omstening och bytar hästar.
Detta vackra Egyptiapor emellertid
Samlefor jämt i kärlek och i fred
Förenar sig allt med all flit och mode
De sina uppsöstra ej blott din uppföda
Sjai allt flygga och omstening sig se
Och nästa är allt sjunga ofvas de
Barn och föräldrar känner vid hvarandra
Då de tillbaka i sian seder vändas
Och der de gamla hofl mang arig ro
I samma rijd de unga sätta bo.
Du med ditt kuleku föltnade var t o
Du vill väl och bland sangens foglar hova

Så gör pjan dör till dör en spelmann
Med samma styrke ty brott det han kan
Och sasom du är utan hus och maka
Så berge den vil han och försaka
Och gör han sasom du sig glada dor
Af varen och hvad skönt den med sig har.
Hvad må vi afsky mer lättsinnigheten
Hos Gökens frilla eller medrigheten
Hos ungen hon allt oeloid ha sin ro
Sitt agg mannyger i en amans bo
Han skuffar undan sina fosterbröder
Den hildas barn som honom omföppader
Som för hans mätnad ingen moda spar
Och ingew fara skyr för hans försvar
Att han förbytt till hok uppåter henne
Och val en dikt men hvad vi säkert finne
Att allt hon stundom detta besvar sig gör
For denne maklings gluptekit att hon dor
Hvarsfor är Gökens ensam af naturen
Bifrad från den lag hon gaf åt djuren
På detta att mesakan da hon bryter så
Mai af en Gök ja man som heder ja.
Ren trölli här en uppen dor vi finne
Till gäst fritt hus hvad möter oss der inne
For motsatt af hvad nyss vänt missdag väckt
Döck infodd Svenek plai mangon konster boro
Men detta honom gör en stora åra
Av detta en mor och hennes unge my
Det är en hämne och han töllmar ej

Allt sent och bittel för den kara vaken
Och denna stan twivel är hans maha
Är ej en qubbe som i styka har
Allt soja för sig sjelf som gamla far
Den goda sonen denne omhöjt egna
Med sang ej blott med spis han honom fögnar
Lärdom utöf djuren
Ake Petersson Ornod.
1868.

Sonne Ake Petersson var född i Ornod Åhs socken i mitten av 1840 talet. Fadern hette Per Hansson och innehadde det ställe som nu är av Anders Perssons sterbhus. Ake Petersson hade en bror emedan Hans Linder som hade arredjat i Åkes mölhus på det stället som nu äges av Nils Jönsson. Hans Lindroth var gift med Sofia Sko. dotter av murare Olof Sko i N:o 8 Ask. Hans Linderöd dog i lungrot i bojan av 1860 talet efterlämnande en dotter Betty, som blev gift med Anders Blansson från Blötte Röra. Gero såde det i stället i Möllhusen (Ask 8) och flyttade till större ställe på slättboploden (N:o 11 Sonnarp) där Betty dog på 1890 talet, efterlämnande en dotter Christina, som gift med Bernhard Greiff från Klöveröd och cum cui ha ett ställe i Lilla Hy som Anders Blansson inköpte då han solde stället N:o 11 Sonnarp till Thomas Holger. Ake Petersson var en ung man som tanklåg dypt. Härviden han ejörlig förföljt lärdomar utöf djuren har jag aldrig kunnat utvärda. Enkelsötlärling finns för att han gjort det på 1860 talet då han var hemma och passade sjuke fader till desses död. Ake Petersson var gift med Maria Persson av Blans Niklassons släkt på N:o 2 Ask. Dog av lungrot på 1880 talet efterlämnat sön och en dotter båda döda av lungrot i Billinge på 1890 talet. Lärdom utöf djuren fick jag bland en korg skrapp i ett auktions innehop och sänder en avskrift därav som i störning och allt är överens med originalen. Det är ju ett
folkminne här ifrån Ask.
Akk på Sonnarp - Oktober 1932
M. W. W. Ohlsson
Hed